

УДК 784 : 37

DOI 10.34064/khnum1-53.04

Михайлець В. В.

ORCID 0000-0003-1983-6601

Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського,
61003, майдан Конституції, 11/13, м. Харків, Україна

Напрямки самостійної роботи у вокальному вихованні

АНОТАЦІЯ ■ Михайлець В. В. Напрямки самостійної роботи у вокальному вихованні. ■ Метою статті є визначення та теоретичне обґрунтування всіх аспектів самостійної роботи студентів в процесі вокального виховання для подальшого формування їх професійних навичок. Розкривається зміст самостійної навчальної роботи студентів, котра визначається як діяльність, що є цілеспрямованою, внутрішньо мотивованою, структурованою та має коригуватися самим студентом. Її виконання передбачає достатній рівень самосвідомості, самодисципліни, особистої відповідальності, креативності того, хто навчається, що дозволяє розглядати самостійну діяльність студентів як процес самовдосконалення і самопізнання. Сутність організації самостійної роботи студентів в процесі навчання співу полягає в створенні і реалізації певної системи завдань, націлених на формування вокальних умінь і навичок, яка передбачає врахування загальних дидактичних норм та міжпредметну взаємодію. Її планування здійснюється на основі як цілеспрямованої діяльності педагога, який ставить необхідні завдання і контролює результати їх виконання, так і організації самим студентом власної позакласної навчальної роботи, яка вміщує моменти самоаналізу і самооцінки. Отже, самостійна робота – необхідна складова професійної освіти співака, яка продовжує його навчання в класі та виховує вміння розробляти стратегії формування вокальних навичок – стратегії подальшого професійного успіху. ■ **Ключові слова:** педагогіка вищої школи, самостійна робота студента, вокальне виховання, організація навчально-виховного процесу, психолого-педагогічні особливості, особистісно-орієнтований підхід.

АННОТАЦИЯ ■ Михайлец В. В. Направления самостоятельной работы в вокальном воспитании. ■ Целью статьи является определение и теоретическое обоснование всех аспектов самостоятельной работы студентов в процессе вокального воспитания для дальнейшего формирования их профессиональных навыков. Раскрывается содержание самостоятельной учебной работы студентов, которая определяется как деятельность, являющаяся целенаправленной, внутренне мотивированной, структурированной и корректируемой самим студентом. Её выполнение предполагает достаточный уровень самосознания, самодисциплины, личной ответственности, креативности обучающегося, что позволяет рассматривать самостоятельную деятельность студента как процесс самосовершенствования и самопознания. Сущность организации самостоятельной работы студентов в процессе обучения пению заключается в создании и реализации определённой системы задач, нацеленных на формирование вокальных умений и навыков, предполагающей учёт общих дидактических норм и межпредметных взаимодействий. Её планирование осуществляется на основе как целенаправленной деятельности педагога, который ставит необходимые задачи и контролирует результаты их выполнения, так и организации самим студентом собственной внеклассной учебной работы, вмещающей моменты самоанализа и самооценки. Итак, самостоятельная работа – необходимая составляющая профессионального образования певца, продолжающая его обучение в классе и воспитывающая умение разрабатывать стратегии формирования вокальных навыков – стратегии дальнейшего профессионального успеха. ■ **Ключевые слова:** педагогика высшей школы, самостоятельная работа студента, вокальное воспитание, организация учебно-воспитательного процесса, психолого-педагогические особенности, лично-ориентированный подход.

ABSTRACT ■ Mykhailiets V. V. Directions of independent work in vocal education.

■ **Background.** The modern practice of teaching and training the specialists of higher education, in particular, choral performance specialists, introduces new requirements to the content of education and organization of the educational process, emphasizing the importance and necessity of using the independent work of students in nowadays conditions. In this connection, there is a need to determine

the directions of the independent work of students and to systematize this type of work in the educational process.

Objectives. The purpose of the article is to define and theoretically substantiate all aspects of the independent work of students in the process of the vocal education for the further formation of their professional skills.

Methods. To solve this task, the following methods were used: studying the state of the problem in the practice of the present (analysis of curricula content and educational and methodical literature); the analysis of academic progress and performing activity of the vocal students; the research and generalization of pedagogical experience.

Results. In the vocal training, the independent work of students involves organizing their educational activities both during practice in the classroom and in the process of working outside the classroom in such a way as to get the intended result. Planning the independent work on solo singing allows finding the concrete ways of the development of vocal skills and criteria for evaluation in the professional training of a specialist. The essence of organization of the independent work of students in the process of learning singing is concluded in the creation and implementation of a specific system of tasks, which takes in account general didactic principles and the interdisciplinary interactions arising in the educational process in the formation of vocal abilities and skills. The planning of this work is carried out on the basis of both the focused activity of the teacher, who poses the necessary tasks and controls the results of their implementation, as well as the organization of the student's own extra-curricular work, containing moments of introspection and self-assessment of the achieved results. So, the organization of the independent work of students in the process of singing education should be carried out necessarily taking into account the person-oriented approach.

The independent work on solo singing is considered as a specific form of the educational activity of the student and is characterized by a number of the following psychological and pedagogical peculiarities.

First, it is a continuation and extension of the vocal-performing activity in classroom organized expediently by the teacher, which stimulates students to the further professional work in the lessons-free time. In this case, the educational and cognitive activity of the student during his/her individual classes is called to act as a kind of the algorithm for the independent work on the preparation of the vocal concert program.

Secondly, the student's independent work on solo singing should be understood by him/her as a chosen and internally motivated activity, which includes: a) the awareness of the goals of his/her activities; b) the adoption or setting of a vocal-performing or vocal-methodical task; c) the self-organization in the distribution of the educational load in time; d) the adjustment of own work on the basis of self-control and self-esteem.

Thirdly, the students' independent work on solo singing should be a highly organized form of the educational activity, and the methods of its execution should be conditioned by the level of development a number of student's personal qualities. These include: self-regulation, which involves a certain level of the self-awareness; an adequate self-esteem; active thinking; independence; time management skills; purposefulness; the complex of will qualities, as well as the so-called substantive self-regulation. An important indicator of the formation of the student's substantive self-regulation is the availability of skills related to the definition of the goal and the final results of the proposed tasks.

In determining the tasks for the independent work of students, it is necessary to cover several aspects: the complexity on theoretical and practical levels; the necessity to include tasks with increasing complexity, as well as use of interdisciplinary connections.

The tasks for self-mastering of material should adhere to the following principles:

1) the principle of minimizing the level of the complexity and amount of scientific information, vocal exercises and compositions;

2) the principle of coherence of the content of the educational material for the independent work with the previously presented scientific information, studied vocal material during individual classes; the reflection in the content of essential information on the topic being studied, interdisciplinary connections, stylistic diversity of the vocal music;

3) the principle of the correspondence of the volume and the complexity of the selected vocal material to the real possibilities and individual characteristics of the students and to the time interval allocated in accordance with the curriculum;

4) the principle of the content-technological continuity between the forms and methods of independent study of the material by the students, the self-examination of vocal knowledge, skills and abilities.

Also, the article deals with: a) the ways of organizing the independent work of students on solo singing; b) the plan of the independent work on a vocal composition; and c) the conditions for the effectiveness of the students' independent work.

Conclusion. So, the independent work on solo singing is considered as a specific form of the educational work of the student and is characterized as an activity that is purposeful, internally motivated, structured and adjusted by the student himself/herself. Its implementation involves a sufficient level of self-awareness, self-discipline, personal responsibility, and creativity of the learner, which allows one to consider the independent activities of students as a process of self-improvement and self-knowledge.

Independent work is a necessary component of the vocational training of the singer and a specific form of his educational activity, which is characterized by certain psychological and pedagogical features, namely:

- it organically complements and continues the vocal and performing activity during the individual lessons in the classroom, contributing to the unveiling of the student's creative potential and its formation as a thinking artistic personality;

- independent work should be perceived by a student as a chosen and internally motivated activity, since the development of the motivational sphere stimulates the growth of his professional interest in vocal performance and nurtures his/her ability to develop strategies for forming a system of vocal skills, hence, the strategies of success. ■ **Key words:** *pedagogy, higher education, student, independent work, vocal education, psychological, pedagogical, person-oriented approach, organization of the educational process.*

Постановка проблеми. Вироблення у студентів творчого ставлення до різних видів професійної діяльності – один із принципів сучасного навчання і виховання. Важливою передумовою такої діяльності є вміння самостійно мислити, оскільки творчість починається там, де здійснюється самостійний пошук форм, принципів, способів поведінки та дій. Розвиток самостійного підходу до опанування навчальних дисциплін професійно орієнтованого циклу є профілюючим чинником у становленні особистості сучасного фахівця. Отже, самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів постає одним

з пріоритетів педагогіки вищої школи та об'єктом пильної уваги дослідників та викладачів.

Аналіз наукових досліджень за темою. Фундаментальні науково-педагогічні дослідження позначають загальні тенденції в організації самостійної роботи студентів. Пошуку цих механізмів присвячено чисельні роботи українських та закордонних вчених, які розглядають сучасні тенденції розвитку педагогічної теорії та практики (А. Алексюк, 1998; С. Архангельський, 1980; А. Вербицький, 1991; С. Гончаренко, 2012; О. Долженко і В. Шатуновский, 1991; та ін.), самостійної роботи студентів та її впливу на розвиток особистості (В. Буряк, 1984; Ю. Калугін, 2000; В. Казаков, 1997; та ін). У музично-педагогічній галузі різноманітні аспекти цієї проблеми висвітлено в працях Л. Костенко (2017), Л. Масол (2006), О. Олексюк (2006); Г. Падалки (2008), О. Рудницької (2005) та ін.

Базуючись на сукупності згаданих теоретичних розвідок, можна дійти висновку, що у сучасних умовах самостійність стає професійно необхідною якістю будь-якого спеціаліста. Дотримання принципу свідомості, творчої активності та самостійності студентів сприяє підвищенню ефективності навчання, мотивації засвоєння знань, формуванню необхідних навичок і вмінь. Як зауважує О. Рудницька (2005), «самостійність – діяльність особистості, що знаходить своє вираження у здатності визначати мету власної діяльності, планувати та реалізовувати її на основі набутих знань, умінь і навичок без сторонньої допомоги» (с. 143). Отже, питання організації самостійної роботи не можна назвати новим, хоча *актуальність* цієї теми очевидна у світлих тенденціях сучасної освіти.

Сучасна практика викладання та підготовки фахівців вищої школи, зокрема, фахівців вокально-хорового виконавства, висуває нові вимоги до змісту освіти та організації навчально-виховного процесу, підкреслюючи, серед іншого, важливість використання самостійної роботи студентів. У зв'язку з цим виникає необхідність визначити напрями самостійної роботи учнів та систематизувати цей вид роботи в навчальному процесі.

Метою даної статті є визначення та теоретичне обґрунтування всіх аспектів самостійної роботи студента в процесі вокального ви-

ховання задля подальшого формування його професійних навичок. Для досягнення цієї мети були використані такі **дослідницькі методи**: вивчення стану проблеми в практиці сьогодення (аналіз змісту навчальних програм та навчально-методичної літератури); аналіз ефективності діяльності учнів; дослідження та узагальнення педагогічного досвіду.

Виклад результатів дослідження. У вокальному навчанні самостійна робота студентів передбачає організацію навчальної діяльності як під час практичних занять в класі, так і в процесі роботи в позаурочний час таким чином, щоб отримати запланований результат. Планування самостійної роботи з сольного співу дозволяє визначити конкретні шляхи та критерії професійної підготовки фахівця. Сутність організації самостійної роботи студентів в процесі навчання співу полягає в створенні і реалізації певної системи завдань, яка передбачає міжпредметну взаємодію в освітньому процесі задля формування вокальних умінь і навичок. Планування самостійної роботи студентів здійснюється на основі як цілеспрямованої діяльності педагога, який ставить необхідні завдання, знаходить засоби взаємодії зі студентом і контролю за результатами його навчальної співацької діяльності, так і організації самим студентом власної навчальної роботи, котру він має можливість проаналізувати, даючи самооцінку досягнутим результатам. Отже, організація самостійної роботи студентів в процесі навчання співу повинна здійснюватися обов'язково з урахуванням особистісно-орієнтованого підходу.

Самостійна робота з сольного співу розглядається як специфічна форма навчальної діяльності студента і характеризується рядом психолого-педагогічних особливостей.

По-перше, вона є наслідком і продовженням вокально-виконавської роботи на аудиторних заняттях, що стимулює студентів до подальшої вокально-виконавської діяльності у вільний від навчання час. При цьому, доцільно організована і керована викладачем, навчально-пізнавальна діяльність студента на індивідуальних заняттях покликана виступати своєрідним алгоритмом самостійної роботи по підготовці вокально-виконавської програми.

По-друге, самостійна робота студента із сольного співу повинна бути усвідомлена їм як обрана і внутрішньо мотивована діяльність. При цьому вона передбачає такі аспекти, як: а) розуміння цілей своєї діяльності; б) прийняття або постановка навчального вокально-виконавського або вокально-методичного завдання; в) самоорганізація в розподілі навчального навантаження в часі; г) коригування власної роботи на основі самоконтролю і самооцінки.

По-третє, самостійна робота студентів із сольного співу має бути високоорганізованою формою навчальної діяльності, а характер її виконання та її результати повинні обумовлюватися рівнем розвитку ряду особистісних якостей студента. До них відносяться: саморегуляція, що передбачає певний рівень самосвідомості; адекватна самооцінка; активність мислення; самостійність; організованість; цілеспрямованість; сформованість вольового комплексу, а також так звана предметна саморегуляція. Важливим показником сформованості предметної саморегуляції студента виступає наявність умінь, пов'язаних з визначенням мети і кінцевих результатів запропонованих завдань.

Таким чином, самостійна робота студента може бути визначена як діяльність, яка цілеспрямована, внутрішньо мотивована, структурована та коригується самим студентом. Її виконання передбачає достатній рівень самосвідомості, самодисципліни, особистої відповідальності, креативності того, хто навчається, що дозволяє розглядати самостійну діяльність студентів як процес самовдосконалення і самопізнання.

Завдання для самостійного опанування матеріалу повинні дотримуватися таких принципів: 1) принцип мінімізації рівня складності та обсягу наукової інформації, вокальних вправ і творів; 2) принцип узгодженості змісту навчального матеріалу для самостійної роботи з раніше представленою науковою інформацією, вивченим на індивідуальних заняттях вокальним матеріалом; відображення в змісті самостійних завдань істотних відомостей за темою, що вивчається, міжпредметних зв'язків, стильового розмаїття вокальної музики; 3) принцип відповідності обсягу і рівня складності відібраного навчального вокального матеріалу реальним можливостям та індиві-

дуальним особливостям студента, часовому інтервалу, відведеному навчальним планом. При визначенні завдань для самостійної роботи студентів необхідно охопити й такі аспекти, як 1) рівень теоретичної та практичної (виконавської) складності; 2) включення завдань зі зростаючим рівнем складності, 3) міжпредметні і міждисциплінарні зв'язки. З урахуванням наведеного вище можна запропонувати *загальні вимоги* щодо визначення завдань для самостійної роботи студентів-вокалістів.

1. Добір вокальних творів відповідно до особистих вокально-технічних можливостей студента. Ця робота передбачає адекватну оцінку самим студентом власних вокально-технічних можливостей та, одночасно, аналіз музичного матеріалу за професійними критеріями. Виконання даної вимоги сприятиме отриманню досвіду самостійного вирішення професійних музично-виконавських завдань.

2. Оптимізація кількості завдань для самостійного виконання при відповідності рівня їх складності індивідуальним вокальним можливостям і особливостям студентів.

3. Урахування методологічного аспекту самостійної роботи студента, який передбачає розвиток здібностей до аналізу ситуації, постановки цілей і завдань співацької діяльності, прогнозування її результатів, безпосереднього планування співацької діяльності (гігієна голосу), її оцінки і коригування. Дотримання цієї вимоги сприяє формуванню у студентів контрольних і оціночних умінь в вокально-виконавській діяльності, готовності до самовизначення.

4. Увага до міжпредметного аспекту самостійної роботи, який полягає в необхідності більш детального аналізу історичних та культурологічних питань, що дає студентам можливість усвідомлювати спільність досвіду та відносин в різних областях теорії і виконавської практики, а також прогнозувати і отримувати різноманітні результати в залежності від конкретних умов під час навчання або в професійній діяльності. Реалізація цієї вимоги сприяє формуванню у студентів як аналітико-ситуативних способів мислення та здібностей до узагальнення, так і спеціальних вокальних умінь.

Способи організації самостійної роботи студентів з сольного співу. Організація самостійної роботи студентів спрямована на за-

кріплення, узагальнення і повторення пройденого навчального матеріалу; застосування отриманих знань в області музичної педагогіки в стандартних ситуаціях і при вирішенні завдань високого рівня складності і невизначеності; вдосконалення предметних вокальних умінь і навичок; формування міжпредметних творчо-виконавських і дослідницьких умінь; активізацію навчальної, науково-дослідницької діяльності студентів з вивчення музично-педагогічних і творчо-виконавських проблем; максимальну індивідуалізацію навчання з урахуванням психофізичних особливостей студентів; формування готовності студентів до самоосвіти.

Найважливіша особливість самостійної роботи полягає не тільки в тому, що студент працює без безпосередньої допомоги викладача, але і в тому, що реалізація цілей і змісту самостійної навчально-дослідницької діяльності сприяє здійсненню як навчальних функцій, так і функцій особистісного розвитку (саморозвитку), керування і контролю (самоконтролю). Відповідно до такого трактування сутності самостійної роботи студентів в педагогіці звичайно виділяють три її рівня: репродуктивний (тренувальний), реконструктивний і творчий (напр., Фіцула, М., 2006, с. 150).

Перший (репродуктивний) рівень передбачає виконання вокальних завдань та вправ за зразком, за допомогою відомого вже способу. Когнітивна діяльність студента проявляється на даному рівні у впізнанні, осмисленні, запам'ятовуванні, відтворенні навчального вокального матеріалу за наданим зразком. Її мета – закріплення знань, формування вокальних умінь і навичок. Наприклад: задача – заспівати вокаліз, розподіляючи дихання за вказівкою викладача. Завдання студента – розрахувати фонетичний видих і взяти дихання в місцях, зазначених у нотах педагогом. Це – співацька дія за зразком.

На *другому рівні* пропонуються реконструктивні завдання для самостійних робіт з вокалу. При виконанні таких завдань на основі аналізу вивченого матеріалу відбувається перебудова ходу рішення, розробка нового плану вирішення проблеми. На цьому рівні самостійної діяльності студент застосовує відомий спосіб (способи) з деякими модифікаціями в новій ситуації. При цьому виконуються реконструктивно-варіативні і евристичні (частково-пошукові) завдання

самостійної роботи з сольного співу. Наприклад: завдання – вибрати у творі серед запропонованих варіантів найбільш доцільні місця для взяття дихання, які студент визначатиме на основі вже наявного в нього досвіду розподілу фонетичного видиху. Або в інших творах аналогічної складності самостійно визначити фразування дихання, без попередньо наданих варіантів.

На *третьому рівні* самостійній роботі з вокалу виконуються творчі завдання, які вимагають аналізу виконавських цілей, постановки задач і розробки шляхів їх реалізації. При цьому студент самостійно робить вибір способів, засобів, технологій вирішення цих задач або розробляє новий метод їх виконання, обґрунтовує його шляхи. На даному рівні навчально-пізнавальна діяльність студента набуває яскраво вираженого дослідного характеру. Прикладом завдання цього рівню є самостійний добір вокальних творів, близьких в стильовому або ідейно-змістовному плані до тих, що виконувалися раніше.

План самостійної роботи над вокальним твором. В самостійній роботі над вокальним твором, як доводить досвід, присутні два основних етапи – підготовчий та етап власне виконання твору. Перший етап найбільш тривалий, другий – короткий, але вимагає максимальної концентрації знань та умінь.

У процесі підготовчої роботи проводиться аналіз твору, його осмислення. Розучується і вивчається напам'ять музично-поетичний текст, долаються вокально-технічні труднощі, виробляється виконавська концепція, студент поступово «вспівається» у твір. Основним завданням другого етапу – сценічного виконання – є створення і донесення до слухача художнього образу. Отже, послідовність роботи над вокальним твором можна подати так: а) цілісне ознайомлення з твором; б) осмислення його змісту; в) аналіз твору за вокально-технічними та вокально-виконавськими завданнями; г) розучування і вивчення напам'ять тексту, «вспівування» (поєднаний тривалий процес); д) виконання твору перед слухачами.

Для правильного розуміння музичного твору в цілому є необхідним *художньо-виконавський аналіз*. Умовно цей процес також можна розбити на кілька етапів. Перш за все, необхідно звернутися до літературного матеріалу вокального твору. Осмислюючи його зміст,

характеристики дійових осіб, їх взаємовідношення, слід ознайомитися також із літературою, близькою до твору. Це можуть бути художньо-літературні джерела, які стосуються стилю твору та допомагають більш глибоко зрозуміти його змістовне наповнення.

Згодом розпочинається процес оволодіння музичним матеріалом. Звичайно студенту допомагає піаніст-концертмейстер, якщо сам він достатньою мірою не володіє інструментом. Якщо виконується фрагмент твору (наприклад, оперна арія), корисно спочатку ознайомитися з усім твором, щоб мати про нього цілісне враження. Дуже важливо зуміти правильно відчувати й глибоко зрозуміти своєрідність характеру твору, що вивчається, та проаналізувати його музичну драматургію. При цьому визначається загальний характер виконання, динаміка музично-образного розвитку, змістовна кульмінація твору. Усе це допомагає студенту знайти «своє бачення подій», художнього образу твору.

Тільки після засвоєння цілісного образу твору необхідно приступати до детального вивчення нотного матеріалу, поступово опановуючи його. У процесі засвоєння нотного тексту студент одночасно технічно відпрацьовує вокальну партію. Це – копіткий трудомісткий процес. На індивідуальних заняттях у класі сольного співу студент долає вокальні труднощі партії під керівництвом педагога, таким шляхом набуваючи досвіду й засвоюючи вокальну техніку. Іноді педагог пропонує тимчасово відкласти роботу над певним твором, аргументуючи свою точку зору тим, що він поки не під силу студентові (оскільки той ще не має достатньої вокальної техніки), і надалі пропонує повернутися до нього знову, коли буде придбано достатній досвід і зміцниться вокальна техніка. Інакше студента може спіткати невдача, а за цим може бути втрачена і його віра у власні творчі сили.

Аналіз музичного твору повинен бути орієнтований на його інтерпретацію. Зберігаючи основні принципи цілісного музикознавчого дослідження, художньо-виконавський аналіз повинен дати матеріал для висновків дещо іншого плану: про можливі виконавські трактування твору, правомірність використання тих чи інших художньо-виконавських прийомів, відповідність їх певному стилю. Якщо в музикознавчому аналізі основна увага приділяється тому, за допомогою яких музично-виразних і формоутворювальних засобів створений той

або інший художній образ, яким саме є зміст твору, то виконавський аналіз повинен відповісти на питання: як донести його до слухача, як слід виконувати твір? Якщо для теоретика аналіз форми і змісту твору є, як правило, кінцевою метою дослідження, то для виконавця він є тільки з'ясуванням необхідних попередніх даних, що вимагають практичного творчого осмислення. Тому художньо-виконавський аналіз не завжди може охоплювати всі сторони твору, але він обов'язково повинен бути цілеспрямованим, бо виконавцем керує свідомий намір довести вірність певних припущень, що виникли у нього в процесі вивчення твору.

Перед початком процесу співування слід виявити найбільш складні в вокально-технічному відношенні фрагменти, визначити фразування дихання. Специфічною особливістю вокального освоєння музичного твору є транспонування (при необхідності) в зручну для голосу конкретного виконавця тональність. Обов'язковою є така форма роботи, як співати вокальну партію і одночасно грати акомпанемент. Вона дозволяє поєднувати контроль над чистотою інтонування, якістю голосоутворення та відчуття гармонії. Над важкими місцями слід працювати окремо, а потім з'єднувати їх з попередньою і подальшою фразами. Коли текст відклався в пам'яті, можна ескізно виконати твір і виявити, таким чином, слабкі місця, над якими слід попрацювати.

«Співування» у твір здійснюється його багаторазовим виконанням від початку до кінця, бажано, без зупинок. Фактично, співування є автоматизацією вокально-виконавських дій, яка дозволяє сконцентрувати увагу на переживанні художнього образу. Тільки впевнено вивчений твір, що пройшов через процес співування, дає можливість відчувати виконавську свободу і отримати задоволення від власного вокального виконання.

Отже, аналітичний розбір нотного тексту:

- наближає студента до адекватного композиторського задуму інтерпретації;
- дає ясне уявлення про особливості змісту і форми твору;
- дає розуміння взаємодії художніх засобів;
- сприяє кращому запам'ятовуванню музичного матеріалу;

- сприяє осмисленню виразних можливостей елементів музичної мови;
- розширює інтелектуальний світогляд студента;
- допомагає виконавцю усвідомити своє відношення до музичного твору, обґрунтувати його, «вжитися» у задум авторів, зробити їх думки і почуття своїми, щоб потім у процесі виконання твору передати ці почуття слухачеві.

Умови ефективності самостійної роботи студентів. Виходячи з аналізу навчальних програм та методичних рекомендацій з сольного співу, узагальнімо основні умови, що забезпечують успішне виконання студентами самостійної роботи.

1) Розробка викладачем системи варіативних завдань репродуктивного, реконструктивного і творчого типів, призначених для індивідуальної роботи, розрахованих як на короткочасний, так і на тривалий періоди виконання;

2) вмотивованість навчальних завдань (для чого створюється, чому сприяє), наприклад: призначене для осмислення художнього змісту вокального твору, сприяє розвитку діапазону голосу, плавного ведення звуку тощо;

3) чітка постановка пізнавальних, вокально-виконавських і вокально-методичних завдань при наданні студенту вибору способів їх рішення; надання або самостійна розробка студентом алгоритму або програми виконання вокальної роботи;

4) визначення викладачем форм звітності, обсягу роботи, термінів її подання та критеріїв результативності;

5) визначення видів вокально-педагогічної підтримки і консультаційної допомоги, що забезпечують рефлексивний, творчий діалог між викладачем-вокалістом і студентом, а також між студентами;

6) надання студентам доступу до інформаційно-технічних ресурсів, що дозволяє більш якісно виконувати завдання для самостійної роботи з сольного співу.

Таким чином, запропоновані напрямки організації самостійної роботи з сольного співу дають можливість студентам навчитися налаштовувати власний голосовий апарат для співу; відпрацьовувати

вокально-технічні навички; вивчати, інтерпретувати та виконувати самостійно підібрані твори.

Висновки. Використання системи завдань для самостійної роботи з сольного співу, безумовно, не може замінити безпосередню роботу педагога зі студентом в класі, оскільки навчання співу – навчання вокального мистецтва, яке, як кожен вид мистецтва, передається безпосередньо від майстра учневі. Ніщо не може замінити вокальний слух педагога-музиканта. Але оскільки процес навчання – це обопільний процес, студент не може бути пасивним його учасником, що приймає вокальну інформацію. Цінне не тільки те, що здобуто студентом, але й те, яким чином придбані необхідні знання, вміння та навички.

Самостійна робота є необхідною складовою професійного навчання співака та специфічною формою його навчальної діяльності, яка характеризується певними психолого-педагогічними особливостями, а саме:

- вона органічно доповнює і продовжує вокально-виконавську діяльність під час індивідуальних занять в класі, сприяючи розкриттю творчого потенціалу студента та його становленню як мислячої мистецької індивідуальності;

- самостійна робота має сприйматися студентом як обрана і внутрішньо мотивована діяльність, оскільки розвиток мотиваційної сфери стимулює й зростання його професійного інтересу до вокального виконавства та виховує в нього здібності розробляти стратегії формування системи вокальних умінь і навичок, тобто – стратегії свого подальшого професійного успіху.

ЛІТЕРАТУРА

- Алексюк, А. М. (1998). *Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія.* (Підручник). Київ: Либідь, 560.
- Архангельский, С. И. (1980). *Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы.* Москва: Высшая школа, 368.
- Бабанский, Ю. К. (1987). *Интенсификация процесса обучения.* Москва: Знание, 80.
- Бриліна, В. Л., Ставінська, Л. М. (2013). *Вокальна професійна підготовка вчителя музики.* (Метод. посібник). Вінниця: Нова Книга, 120.

- Буряк, В. К. (1984). *Самостоятельная работа учащихся: книга для учителя*. Москва: Просвещение, 64.
- Василенко, Ю. С. (2002). *Голос. Фоноатрические аспекты*. Москва: Энергоиздат, 481.
- Вербицкий, А. А. (1991). *Активное обучение в высшей школе: контекстный подход*. Москва: Высшая школа, 207.
- Голубева, Э. А. (1993). *Способности и индивидуальность*. Москва: Прометей, 306.
- Гончаренко, С. У. (2012). *Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення*. Рівне: Волинські обереги, 192.
- Дедковская, Е. Г. & Калинина, В. И. (Сост.). (1997). *Методические рекомендации по классу вокала*. Мозырь, МзГПИ.
- Демчишин, М. С. (1996). *Методика музичного аналізу вокально-хорових творів*. Київ: ІЗМН, 132.
- Дмитриев, Л. Б. (1968). *Основы вокальной методики*. (Учеб. пособие). Москва: Музыка, 676.
- Долженко, О. В., Шатуновский, В. Л. (1990). *Современные методы и технология обучения в техническом вузе*. (Метод. пособие). Москва: Высшая школа, 191.
- Казаков, В. А. (1997). *Теорія та методика самостійної праці студентів*. Ірпінь: ІГУ, 78.
- Калугин, Ю. Е. (2000). *Самообразование, формирование готовности к профессиональному самообразованию*. Челябинск: Изд. ЮУрГУ, 120.
- Костенко, Л. В. (2017). Технологічні аспекти організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін. У кн. *Мистецька освіта: історія, теорія, технології*, сс. 215–229. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди.
- Масол, Л. М. (2006). *Загальна мистецька освіта: теорія і практика*. Київ: Промінь, 432.
- Морозов, В. П. (2002). *Искусство резонансного пения. Основы резонансной теории и техники*. Москва: ИП РАН МГК им. П. И. Чайковского; Центр «Искусство и наука», 496.
- Нижникова, А. Б. (2006). *Формирование певческой культуры учителя музыки: теория и практика*. (Учеб.-метод. пособие). Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка. Минск: [б. и.], 58.

- Олексюк, О. М. (2006). *Музична педагогіка*. (Навч. посібник). Київ: КНУКіМ, 188.
- Падалка, Г. М. (2008). *Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін*. Київ: Освіта України, 274.
- Рудницька, О. П. (2005). *Педагогіка: загальна та мистецька*. (Навч. посібник). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 360.
- Ручьевская, Е. А., Иванова, Л. П., ... Широкова, В. П. (1988). *Анализ вокальных произведений*. (Учеб. пособие). Ленинград: Музыка, 352.
- Фіцула, М. М. (2006). *Педагогіка вищої школи*. (Навч. посібник). Київ: Академвидав, 352.

REFERENCES

- Aleksiuk, A. M. (1998). *Pedahohika vyshchoi osvity Ukrainy. Istoriia. Teoriia [Pedagogy of Higher Education of Ukraine. History. Theory]*. (Textbook). Kyiv: Lybid, 560 [in Ukrainian].
- Arkhangelskiy, S. I. (1980). *Uchebnyy protsess v vysshey shkole, ego zakonomernye osnovy i metody [The educational process in higher education, its regular principles and methods]*. Moscow: Vysshaya shkola, 368 [in Russian].
- Babanskiy, Yu. K. (1987). *Intensifikatsiya protsessa obucheniya [Intensification of the learning process]*. Moscow: Znanie, 80 [in Russian].
- Brylina, V. L., Stavinska, L. M. (2013). *Vokalna profesiina pidhotovka vchytelia muzyky [Vocal training of music teacher]*. (Methodic allowance). Vinnytsia: Nova Knyha, 120 [in Ukrainian].
- Buryak, V. K. (1984). *Samostoyatel'naya rabota uchashchikhsya: kniga dlya uchytelya [Students' independent work: a book for the teacher]*. Moscow: Prosveshchenie, 64 [in Russian].
- Dedkovskaya, Ye. G. & Kalinina, V. I. (Comp.). (1997). *Metodicheskie rekomendatsii po klassu vokala [Methodic recommendations for the vocal class]*. Mozyr: MzGPI [Mozyr State Pedagogical Institute] [in Russian].
- Demchyshyn, M. S. (1996). *Metodyka muzychnoho analizu vokalno-khorovykh tvoriv [Methods of musical analysis of vocal and choral works]*. Kyiv: IZMN, 132 [in Ukrainian].
- Dmitriev, L. B. (1968). *Osnovy vokalnoy metodiki [Fundamentals of vocal methods]*. (Textbook). Moscow: Muzyka, 676 [in Russian].

- Dolzhenko, O. V. & Shatunovskiy, V. L. (1990). *Sovremennye metody i tekhnologiya obucheniya v tekhnicheskoy vuzakh* [Modern methods and technology of training in a technical university]. (Methodic allowance). Moscow: Vysshaya shkola, 191 [in Russian].
- Fitsula, M. M. (2006). *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Pedagogy of Higher Education]. (Textbook). Kyiv: Akademvydav, 352 [in Ukrainian].
- Golubeva, E. A. (1993). *Sposobnosti i individualnost* [Abilities and personality]. Moscow: Prometey, 306 [in Russian].
- Honcharenko, S. U. (2012). *Pedahohichni zakony, zakonornosti, pryntsypy. Suchasne tlumachennia* [Pedagogical laws, rules, principles. Modern interpretation]. Rivne: Volynski oberehy, 192 [in Ukrainian].
- Kalugin, Yu. Ye. (2000). *Samoobrazovanie, formirovanie gotovnosti k professionalnomu samoobrazovaniyu* [Self-education, the formation of readiness for professional self-education]. Chelyabinsk: YuUrGU Publishing, 120 [in Russian].
- Kazakov, V. A. (1997). *Teoriia ta metodyka samostiinoi pratsi studentiv* [Theory and methodology of students' independent work]. Irpin: IHU, 78 [in Ukrainian].
- Kostenko, L. V. (2017). Tekhnolohichni aspekty orhanizatsii samostiinoi navchalno-piznavalnoi diialnosti studentiv u protsesi vyvchennia dyryhentsko-khorovykh dystsyplin [Technological aspects of self-organization of primary and secondary students in the process of conducting divergent choral disciplines]. In *Mystetska osvita: istoriia, teoriia, tekhnolohii – Art Education: history, theory, technology*, pp. 215–229. Kharkiv: KhNPU imeni H. S. Skovorody [in Ukrainian].
- Masol, L. M. (2006). *Zahalna mystetska osvita: teoriia i praktyka* [General Art Education: theory and practice]. Kyiv: Promin, 432 [in Ukrainian].
- Morozov, V. P. (2002). *Iskusstvo rezonansnogo peniya. Osnovy rezonansnoy teorii i tekhniki* [The art of resonant singing. Fundamentals of resonant theory and technology]. Moscow: IP RAN MGK im. P. I. Chaykovskogo; Tsentr «Iskusstvo i nauka», 496 [in Russian].
- Nizhnikova, A. B. (2006). *Formirovanie pevcheskoy kultury uchitelya muzyki: teoriya i praktika* [Formation of the singing culture of a music teacher: theory and practice]. (Learning-methodical allowance). Belarusian State Pedagogical University named after Maxim Tank. Minsk, 58 [in Russian].

- Oleksiuk, O. M. (2006). *Muzychna pedahohika [Music pedagogy]*. Kyiv: KNUKiM, 188 [in Ukrainian].
- Padalka, H. M. (2008). *Pedahohika mystetstva: teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin [Art pedagogy: theory and methods of teaching arts]*. Kyiv: Osvita Ukrainy, 274 [in Ukrainian].
- Ruchevskaya, Ye. A., Ivanova, L. P., ... Shirokova, V. P. (1988). *Analiz vokalnykh proizvedeniy [Analysis of vocal works]*. (Textbook). Leningrad: Muzyka, [in Russian].
- Rudnytska, O. P. (2002). *Pedahohika: zahalna ta mystetska [Pedagogy: General and Artistic]*. (Tutorial). Kyiv: Interprof, 270 [in Ukrainian].
- Vasilenko, Yu. S. (2002). *Golos. Foniatricheskie aspekty [Voice. Phoniatic aspects]*. Moscow: Energoizdat, 481 [in Russian].
- Verbitskiy, A. A. (1991). *Aktivnoe obuchenie v vysshey shkole: kontekstnyy podkhod [Active learning in higher education: a contextual approach]*. Moscow: Vysshaya shkola, 207 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 27.04.2019 р.